

Г. С. Костюка НАПН України / [гол. ред. С. Д. Максименко]. Харків : КЦ ФОР Іванової М. А., 2018. Т. IV. Психологія розвитку дошкільника. Вип. 14. С. 262–276.

3. Ціннісні орієнтації дитини у дорослому світі : навч.-метод. посіб. /Т.О. Піроженко, Л.І. Соловійова та ін.; [за ред. Т.О. Піроженко]. Київ : Видавничий дім „Слово”, 2016. 248 с.

References

1. Pirozhenko, T.O., Ladyvir, S.O., Bila, I.M. et. al. (2014). *Dytyna u suchasnomu sotsioprostori [A child in modern social space]*. T.O. Pirozhenko (Ed.). Kyiv – Kirovohrad: Imeks-LTD. 272 s. [in Ukrainian].

2. Soloviova, L.I. (2018). *Cinnosti dy`ty`ny`: shlyaxy` pry`vlasnennya v doshkil`nomu vici*. [The values of a child: the ways of acquiring in preschool age]. S.D. Maksymenko (Ed.). *Aktual'ni problemy psykholohiyi – Actual problems of psychology : Collection of scientific works of the H.S. Kostyuk Institute of Psychology NAPS of Ukraine*. (Vols. IV, issue 14), (pp. 262–276). Kharkov: KCz FOP Ivanovoyi M.A. [in Ukrainian].

3. Pirozhenko, T.O, Soloviova, L.I. et.al. (2016). *Tsinnisni oriyentatsiyi dytyny u doroslomu sviti [Values of the child in the adult world]*. T.O. Pirozhenko (Ed.). Kyiv : Vy`davny`chy`j Dim «Slovo». 248 s. [in Ukrainian].

УДК 316.614.6 – 053.4

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Тесленко О.В.

педагог вищої кваліфікаційної категорії,

методист інформаційно-методичного центру управління освіти і науки

Новоград-Волинської міської ради

У статті розглянуто психолого-педагогічні умови формування ціннісних орієнтацій дітей дошкільного віку, міститься практичний досвід створення психолого-педагогічних умов в закладах дошкільної освіти.

Ключові слова: цінність, ціннісні орієнтації, психолого-педагогічні умови, взаємостосунки, взаємодія, співробітництво, освітнє середовище.

Тесленко Е.В. Психолого-педагогические условия формирования ценностных ориентаций детей дошкольного возраста.

В статье рассмотрено психолого-педагогические условия формирования ценностных ориентаций детей дошкольного возраста, содержится практический опыт создания психолого-педагогических условий в учреждениях дошкольного образования.

Ключевые слова: ценность, ценностные ориентации, психолого-педагогические условия, взаимоотношения, взаимодействие, сотрудничество, образовательная среда.

Teslenko O.V. Psychologist-teacher conditions of the formation of valuable orientations of preschool children.

In the article the psychological and pedagogical conditions of formation of value orientations of children of preschool age are considered, practical experience of creation of psychological and pedagogical conditions in preschool institutions is presented.

Key words: value, value orientations, psychological and pedagogical conditions, attitudes, interaction, civility, educational environment.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. «Виховання – велика справа: воно вирішує долю людини» (В. Бєлінський). Головною метою виховання у широкому сенсі є допомога кожній дитині стати досконалою особистістю, визначальними рисами якої є ціннісні орієнтири.

Мета виховання на різних етапах історичного розвитку відображає рівень педагогічної культури суспільства, інтереси та ідеали певних соціальних груп, узагальнює досвід сімейної й суспільної практики виховання:

- виявлення в дітях справжньої людяності, якої можна досягти шляхом гармонійного розвитку всіх їхніх сил і здібностей (Й. Песталоцці) [5];

- розвиток всебічних інтересів та гармонійне формування доброчесної людини (Й. Герберт) [3];
- формування цілісної, самодостатньої, інтелектуально й духовно розвиненої особистості (С. Русова) [8];
- формувати такі якості і риси особистості, як талант доброти, потреба в служінні людям – радість віддачі (В. Сухомлинський) [9];
- постійно підтримувати життєдайне джерело дитячої душі; кожному мить спілкування з дитиною втілювати в неї радість і оптимізм (Ш. Амонашвілі) [1];
- вивчення тонкощів кожної дитини, заглиблення в дію законів природного розвитку в її особливостях, прагненнях і потребах (С. Ладивір) [4].

До найважливіших завдань роботи з формування ціннісних орієнтацій дошкільників належать:

- узагальнення і розширення знань дітей про такі поняття, як дружба, друг, чесність, справедливість тощо;
- активізація і поповнення словникового запасу за даною темою;
- засвоєння дітьми вмінь оцінювати почуття і вчинки однолітків у спільних іграх та ситуаціях, мотивувати, пояснювати свої судження;
- розвивальні завдання, які передбачають:

а) розвиток соціальних почуттів (емоцій): співчуття, співпереживання, усвідомлене доброзичливе ставлення, розумова активність, культура мовлення.

б) розвиток здатності розуміти емоційний стан іншої людини і вміння адекватно висловити свій.

- виховні завдання, провідними з-поміж яких є завдання виховання культури спілкування, дружніх взаємовідносин, бажання підтримувати друзів, піклуватися про них.

Оскільки цінності представляють внутрішній світ особистості і є характеристикою сфери свідомості та невід'ємною ознакою зростаючих

можливостей дитини у нарощуванні якостей свідомого життя, важливим завданням сучасної психолого-педагогічної науки постає вивчення передумов, чинників, тенденцій і закономірностей становлення ціннісних орієнтацій в дошкільному віці, виявлення шляхів оптимізації ціннісних пошуків дошкільників.

Отже, головне завдання у процесі формування ціннісних орієнтацій дітей дошкільного віку – створити передумови, які сприятимуть повноцінному розвитку особистості.

Виклад основного матеріалу статті. Сім'я, як і заклад дошкільної освіти, здійснює моральне, розумове, трудове, естетичне і фізичне виховання, вона є природним середовищем первинної соціалізації дитини, джерелом її матеріальної та емоційної підтримки, засобом збереження і трансляції культурних цінностей від покоління до покоління.

Визнання пріоритету сімейного виховання потребує іншого змісту взаємин сім'ї та закладу дошкільної освіти. Новизна таких взаємин визначається поняттями «взаємостосунки», «взаємодія» та «співробітництво». Сутність даних понять полягає у беззаперечній рівновартісності внеску кожного учасника процесу та у відсутності привілею вказувати, контролювати та оцінювати.

Отже, важливою передумовою створення єдиного простору формування ціннісних орієнтирів дітей мають стати вироблення і прийняття єдиних вимог, що пред'являються до дитини вдома та в закладі дошкільної освіти. Формування ціннісних орієнтацій дітей дошкільного віку – це процес вибудови між закладом дошкільної освіти і родинами певної взаємодії через діалог, взаємоповагу та співробітництво.

Цілком очевидно, що розвиток формування ціннісних орієнтацій дітей дошкільного віку потребує створення відповідних умов.

Умова, як визначено у словниках, – це сукупність об'єктів (речей, процесів, стосунків), необхідних для виникнення, існування або зміни

певного об'єкта; правила, які існують або встановлені в тій чи іншій галузі життя, діяльності, які забезпечують нормальну роботу чого-небудь.

Отже, психолого-педагогічні умови ми визначаємо як особливості організації освітнього процесу у закладах дошкільної освіти, що забезпечують формування ціннісних орієнтацій дітей дошкільного віку.

У процесі пошуку було визначено психолого-педагогічні умови, які забезпечують ефективність формування ціннісних орієнтацій дітей дошкільного віку:

- становлення ціннісної культури у педагогів і батьків;
- створення освітнього і виховного середовища, що забезпечить цілісність змісту, методів, прийомів, форм і засобів формування ціннісних орієнтацій;
- творча реалізація кожної дитини та формування її життєвої компетентності.

Для реалізації вище згаданих умов ми окреслили такі етапи: діагностично-концептуальний, організаційний, практичний, рефлексивний, кожний з яких вмщував у собі три блоки: взаємодія з дітьми, взаємодія з батьками та взаємодія з педагогами.

Реалізація першої умови «становлення ціннісної культури у педагогів і батьків» передбачала низку форм, спрямованих на підвищення психолого-педагогічної культури членів сім'ї, взаємозв'язок батьків і дитини та формування самопізнання педагогів себе як особистості й професіонала.

З метою визначення місця батька в родині та ставлення дитини до нього було проведення бліц-опитування «Мій тато і я».

Було опитано 120 вихованців старшої групи, аналіз результатів опитування показав, що:

- пишаються татом за те, що люблять тата або він любить їх та маму (84%);
- ставши татами, не будуть бити і сварити своїх дітей (87%);

- дітям подобається проводити свій час із татом (91%);
- не люблять, коли тато проявляє будь-яку агресію: б'є, кричить (91%);
- хочуть, щоб тато був завжди поряд, любив їх та маму (96 %);
- мріють стати добрими і гарними батьками (98%).

З метою вивчення психолого-педагогічних особливостей і рівнів сформованості відповідних цінностей у вихователів було використано методика «Ціннісні орієнтації», розроблену М. Рокичем як тест особистості, спрямований на вивчення ціннісно-мотиваційної сфери людини.

Система ціннісних орієнтацій визначає змістовний бік спрямованості особистості і складає основу її ставлення до навколишнього світу, інших людей, себе самої, основу світогляду і ядро мотивації життєвої активності, основу життєвої концепції і «філософії життя».

За методикою М. Рокича цінності поділяються на два класи: термінальні (цінності-цілі) та інструментальні (цінності-засоби). До перших належить, наприклад, «продуктивне життя (максимально повне використання своїх можливостей, сил і здібностей)», також термінальні цінності реалізуються особистістю в різних сферах життя, значущість яких для людини є неоднаковою, до других, наприклад, – «високі вимоги до життя й високі домагання». Усього до списку кожної групи входять по 18 цінностей. Процедура діагностики полягає в суб'єктивному ранжуванні досліджуваними спочатку термінальних, а потім – інструментальних цінностей. Потім на основі отриманих у такий спосіб рангів складаються ієрархії відповідних цінностей.

Згідно з ієрархією цінності було об'єднано в такі змістові блоки: термінальні цінності (цінності особистого життя, педагогічні цінності); інструментальні цінності (моральні цінності, професійні цінності, цінності спілкування).

Під час аналізу термінальних цінностей виявилось, що для педагогів домінантними є цінності особистого життя, але, разом із тим, цінності професійної самореалізації не на останніх позиціях.

Аналіз відповідей досліджуваних педагогів показав наявність пріоритетних цінностей:

- 1) здоров'я (психічне та фізичне). Цю цінність поставили на перше місце 90 % педагогів експериментальної групи, а це означає, що для більшості респондентів найважливішим є їхнє фізичне та психічне благополуччя;
- 2) щасливе сімейне життя – 84 %, прагнуть сімейного благополуччя;
- 3) свобода (самостійність, незалежність у судженнях і вчинках). Цю цінність поставили на 3-тє місце 66%;
- 4) любов – 62% педагоги відвели на четверте місце;
- 5) і лише на п'ятому місці з'явилась цінність професійної самореалізації – цікава робота, 57%.

Окремо проаналізуємо ієрархію 18-ти інструментальних цінностей.

Як зазначалося раніше, інструментальні цінності були згруповані в такі змістові блоки: цінності професійної самореалізації, етичні цінності, цінності спілкування та цінності прийняття інших. Із складеної ієрархії ціннісних орієнтацій респондентів видно, що до першої п'ятірки цінностей увійшли: цінності спілкування: чесність – 42%, цінності професійної самореалізації: відповідальність (почуття боргу, вміння тримати своє слово) – 39%, незалежність (здатність діяти самостійно, рішуче) – 37%, старанність (дисциплінованість) – 26%, а також етична цінність – вихованість (гарні манери) – 22%. Решта цінностей було розкидано поміж іншими рейтинговими місцями.

Отже, за допомогою методики «Ціннісні орієнтації» М. Рокича було виявлено ієрархію цінностей у педагогів закладів дошкільної освіти. На перших позиціях за пріоритетністю визначились такі термінальні цінності, як здоров'я, щасливе сімейне життя, свобода, любов, цікава робота. Серед інструментальних цінностей – чесність, відповідальність, незалежність, старанність і вихованість.

Корисним для діагностування обстеження і цікавим за результатами виявилось анкетування педагогів і батьків із теми «Оцінюємо систему власних ціннісних орієнтацій». Респондентам було запроновано такі запитання:

1. Чи вірите Ви у те, що краса врятує світ? Як ви особисто можете цьому посприяти?
2. Що, на Вашу думку, означає любити?
3. Що особисто Ви робите для того, щоб любові стало більше?
4. Чи вважаєте Ви себе доброю людиною? Чим можете довести це?
5. Що надає Вам упевненості в житті?
6. Сформованим цінностям Ви завдячуєте... (кому?).
7. Яку цінність Ви отримали у спадок від батьків і хочете передати своїм дітям?

У відповідях на перше запитання педагоги і батьки були одностайні: «Так, саме краса має врятувати світ» (99% / 96%). Засоби особистого сприяння цьому в двох групах досліджуваних виявились дещо різні. Зокрема, 54% вихователів та 37% батьків зазначили, що «врятовують світ» умінням «робити красу» (малювати, вишивати, моделювати одяг, плести бісером, танцювати тощо).

Більшість опитаних педагогів (52%) готові брати участь в озелененні міста та акціях «Мое квітуче місто»; зробити інтер'єр групового приміщення та майданчика більш різнобарвним, сучасним, яскравим, ошатним, насиченим, красивим, неповторним, гарним тощо (51%).

Деякі батьки окреслили свій посильний внесок у створення краси навколо в оригінальній формі: «відкрию музей (квітковий магазин)» (6%/4%); «створю яскраву вечірню ілюмінацію на подвір'ї» (3%); «стильно одягатимуся» (2%).

Несподіваними виявились відповіді на друге запитання «Що означає любити?»: респонденти (54%) в основному відштовхувались від позиції «що не потрібно робити»: «не робити зла», «не ображати», «не заздрити», «не

ляються» тощо. І тільки 37% педагогів і 33% батьків визначили «пряму дію»: довіряти, поважати, цінувати, турбуватись, допомагати, відчувати ніжність.

Щодо конкретних дій для збільшення любові у навколишньому респонденти висловились так: самому любити, робити добро, бути доброзичливим, виявляти турботу, прощати, давати милостиню тощо.

На запитання «Чи вважаєте Ви себе доброю людиною?» усі респонденти (100%) без винятку відповіли «так». Аргументи щодо проявів власної доброти, зокрема батьки навели такі: турбуюсь про інших (75%); допомагаю, коли просять (58%); добрий – бо багато людей завжди звертаються по допомогу (44%); добрий – бо терплячий (36%); добрий – бо щедрий (21%).

Серед відповідей педагогів (23%) визначимо низку таких, що носять філософський (інколи екзистенційний) характер: намагаюсь приймати людей такими, як вони є; приймаю чужу біду, як свою; поки що не вмію сказати «ні»; намагаюсь бути милосердним.

Відповіді педагогів і батьків на п'яте запитання «Що надає Вам упевненості в житті?» виявились кардинально різними: у загальних уявленнях про поняття «упевненість», а також – рівнях самооцінки респондентів. Найпоширенішими відповідями серед батьків стали фрази «висока зарплатня» (92%), «стабільність у державі» (77%); у педагогів – «підтримка рідних» (84%), «повага в колективі» (65%).

Аналіз відповідей педагогів і батьків на запитання «Сформованим цінностям Ви завдячуєте... (кому?)» виявив певну схожість. Серед найпоширеніших відповідей: батькам (95%), дідусяві і бабусі (72%), учителям (66%), першій учительці (54%), другові або подрузі (48%/31%) та ін.

Відповіді на останнє запитання анкети «Яку цінність Ви отримали у спадок від батьків і хочете передати своїм дітям?» теж визначаємо як ідентичні. Більшість педагогів і батьків (93% / 82%), не зговорюючись, написали подібне: любов, турбота про інших, любов до рідної землі, здоров'я, мудрість, відданість родині, чесність, ввічливість.

Таким чином, анкета «Оцінюємо систему власних ціннісних орієнтацій» дозволила виявити схожість міркувань й ставлення педагогів і батьків, зокрема до базових цінностей: любові, доброти й краси, та відмінність думок стосовно понять «упевненість».

Ефективним для реалізації першої умови стало проведення зв'язельських педагогічних діалогів за участю С. Ладивір, кандидата психологічних наук, наукового консультанта лабораторії психології дошкільника Інституту імені Г.С. Костюка на тему: «Ціннісні орієнтації у роботі з дітьми, педагогами, батьками» та засідання круглого столу для батьків вихованців закладів дошкільної освіти міста «Секрети батьківської педагогіки». Актуальними для обговорення як педагогами закладів дошкільної освіти, так і батьків, стали такі питання:

- як повернути самотність дошкільного дитинства;
- якою має бути педагогічна та батьківська модель взаємин із дитиною;
- як зберегти ціннісні орієнтації у вихованні дитини.

С. Ладивір наполегливо переконувала дорослих «дати дітям можливість награтися у дитинстві»; бути уважними до того, «чого воліє дитяча душа»; «повернути культуру дитячої книжки»; стати для своїх малюків «мудрим наставником, який опосередковано, непомітно скеровує дитячу самоактивність на саморозвиток» і, найголовніше, «розуміти, відкривати і любити дитину щодня». Науковець наголошувала, що «дошкільня – це період, коли ми маємо пробудити ту природу, з якою дитина прийшла у Світ», «для рослини необхідні сонце, повітря і вода, а для дитини найпоживнішими речовинами є любов, любов і ще раз любов».

Ефективними стали педагогічні читання у форматі рефлексивного дайджесту з таких тем: «Ціннісні орієнтації дитини у дорослому світі», «Культура спілкування педагога в системі моральних відносин», «Батьківська відповідальність як чинник становлення ціннісних орієнтацій дитини дошкільного віку», «Приклад дорослого – джерело формування загальнолюдських цінностей». Активна робота під час педагогічних читань

збагатила педагогів-«дошкільників» новим досвідом, надала можливість проявити свою творчість, креативність, спробувати дати відповіді на такі важливі питання: який він – сучасний вихователь? Чи готовий сам педагог до змін та удосконалення своєї професійної майстерності, постійного оновлення компетенцій упродовж професійного життя?

Перш ніж перейти до розкриття реалізації другої умови «створення освітнього і виховного середовища, що забезпечить цілісність змісту, методів, прийомів, форм і засобів формування ціннісних орієнтацій», зупинимося на понятті «освітнє середовище», яке науковці (А. Хуторської, В. Ясвін, В. Панов, О. Савенков) трактують як систему педагогічних і психологічних умов і впливів, що створюють можливість для розкриття як уже наявних, так і ще не проявлених здібностей і особистісних особливостей та саморозвитку усіх суб'єктів освітнього процесу.

Для нас близьким є визначення освітнього середовища І. Якиманською: «спеціально організований освітній простір для освоєння різних видів і форм людської діяльності, де дитина оволодіває знаннями, досвідом емоційно-ціннісного ставлення до світу речей і людей, досвідом спілкування, взаємодії, ніби розкриває себе світові» [10].

Сутність означеного виду середовища, на думку дослідниці, полягає в організації й використанні навчального матеріалу різноманітного змісту, виду і форми; наданні свободи вибору способів виконання навчальних завдань (за умови зняття емоційної напруги у зв'язку зі страхом помилитися у своїх діях); використанні нетрадиційних форм групових та індивідуальних занять із метою активізації творчості; створенні умов для творчості в самостійній і колективній діяльності; розробці й використанні індивідуальних програм навчання, моделюючих дослідницьке (пошукове) мислення; організацію навчання у групах на основі діалогу».

Для ефективною реалізації цієї умови став діяльнісний етап, протягом якого учасники освітнього процесу навчалися творити і діяти разом. З метою популяризації читання і підвищення престижу книги у старших групах

вихователі відкрили дитячу бібліотеку, у якій дитина разом з батьками мала можливість вибрати книгу для читання вдома. Таким чином, було відроджено традицію родинного читання у сім'ях наших вихованців.

Додатково застосували наповнення сюжетно-рольових ігор новими сучасними атрибутами, акцентували увагу на морально-етичному змісті ігор. Було запроваджено серію дидактичних ігор «Театр вчинків» («Як себе поводити в театрі?», «Де знайти друзів?» «З ким дружити, а з ким ні?», «Оціни вчинок»).

Ефективним засобом соціалізації дитини стала театралізована гра, яка має колективний характер, що і створює сприятливі умови для розвитку почуття партнерства та позитивної взаємодії.

З метою морального та духовного становлення особистості в закладах дошкільної освіти було запроваджено новий формат проведення святкових ранків та розваг «Свято – для дітей спільно з батьками». Спільне свято (діти, педагоги, родина) формує в дітей гуманне ставлення один до одного, доброту, чесність, працелюбність, повагу до батьків і людей взагалі, чуйність, милосердя, доброзичливість, національну гідність, скромність, справедливість, почуття колективізму, почуття патріотизму.

Духовним і ціннісним змістом були наповнені проведені акції спільно з дітьми, педагогами і батьками вихованців: «Добро починається з тебе!», «Від серця – до серця», «Весь світ – у краплині Любові».

Третя умова «творча реалізація кожної дитини та формування її життєвої компетентності» передбачала планування усіх форм взаємодії дорослих і дітей: наочно-інформаційна, індивідуальна, групова, творчі проекти.

Розвитку тісних контактів між батьками і дітьми сприяли творчі завдання у рамках тематичних проектів, які реалізовувались у конкретній віковій групі закладу дошкільної освіти. Наприклад: «Поетична скарбничка» (складання віршів разом із дітьми; придумування віршованої «Плутанки»); «Творча скарбничка» (складання казки від потішки, мирилки, лічилки,

віршика); «Літературна скарбничка» (придумування нового кінця до казки; казки з предметами побуту; казки за початком («Їхав якимось...», «Були собі дід і баба...», «Жили собі король з королевою», «Двоє котиків веселих...»); «Фантастична скарбничка» (придумування зміни подій в знайомій казці); «Сімейний вернісаж» (малювання з дитиною за задумом або за сюжетом художніх творів); «Сімейна ігротека» (придумування дидактичних ігор); «Сімейні таланти» (виготовлення поробок з різних тем; створення сімейних альбомів, книжок, родинних газет, макетів «Родове дерево») тощо.

Висновки. Одним із найголовніших досягнень реалізації практичного та рефлексивного етапів було створення сприятливої атмосфери для розкриття творчого потенціалу кожної дитини.

Результати роботи свідчать про те, що ми на правильному шляху. Під час співпраці з лабораторією психології дошкільника Інституту психології імені Г.С. Костюка (завідувач Т.О. Піроженко), зокрема С.О. Ладивір, ми навчилися життєвим цінностям. Навчившись самому – можна навчити інших.

Література

1. Амонашвілі Ш. О. Без серця що зрозуміємо? / Пер. з рос. Хмельницький : Подільський культурно-просвітительський центр ім. М.К. Реріха, 2006. 68 с.
2. Виховання гуманних почуттів у дітей /С. Ладивір, О. Долинна, В. Котирло, С. Кулачківська, С. Тищенко, Л. Вовчик-Блакитна, Ю. Приходько [за наук. ред. Т. Піроженко, С. Ладивір, Ю. Манилюк]. Тернопіль : Мандрівець, 2010. 168 с. (Серія «Дитина замовляє розвиток»).
3. Гербарт И.Ф. Избранные педагогические сочинения. Т. 1. Москва : Учпедгиз, 292 с.
4. Ладивір С. Тонкощі застосування психологічної діагностики в роботі з дошкільниками. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2015. № 8. С. 16–19.
5. Песталоцци И.Г. Избранные педагогические сочинения: В 2-х т. Москва : Педагогика, 1981. Т. 1.

6. Компас у світі ціннісних орієнтацій дошкільника : навч. посіб. /Т. О. Піроженко, С. О. Ладивір, Л. І. Соловйова та ін. Київ : Видавничий дім „Слово”, 2016. 56 с.; іл.
7. Прийняття дитиною цінностей: посібник / Т.О. Піроженко, І.І. Карабаєва, С.О. Ладивір та ін. [За заг. ред. Т.О. Піроженко]. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2018. 240 с.
8. Русова С.Ф. Вибрані педагогічні твори: в 2 ч. Кн. 1. Київ : Освіта, 1996. 304с.
9. Сухомлинський В.О. Сто порад учителяві. Київ : Рад. школа, 1988. 304 с.
10. Якиманская И.С. Личностно ориентированное обучение в современной школе. Москва : Сентябрь, 1996. 96 с.

References

1. Amonashvili, Sh.O. (2006). *Bez cercyua shho zrozumiemo? [Without a heart to understand?]*. (Trans.). Khmelnytsky : Cultural and Educational Center named after them M.K. Reriha. 68 s. [in Ukrainian].
2. Ladyvir, S., Dolinna, O., Kotricho, V. et al. (2010). *Vy`xovannya gumanny`x pochuttiv u ditej [The upbringing of humane feelings in children]*. Т. Pirozhenko, S. Ladyvir, Y. Maniluk (Eds.). Ternopil : Mandrivets, 168 s. [in Ukrainian].
3. Gerbart, I.F. *Y`zbrannue pedagogy`checky`e cochy`neny`ya [Selected pedagogical works]*. (Vol. 1). Moscow : Uchpetgiz, 292 s. [in Russian].
4. Ladywir, S. (2015). *Tonkoshhi zactocuvannya psy`xologichnoyi diagnocty`ky` v roboti z doshkil`ny`kamy` [The most up-to-date diagnostic tools for the diagnosis of acute respiratory tract infection in children with childhood]*. *Vy`xovatel`-metody`ct doshkil`nogo zakladu – Mentor-teacher of pre-school establishments*, 8. 16–19. [in Ukrainian].
5. Pectaloczcy`, Y`.G. (1981). *Y`zbrannue pedagogy`checky`e cochy`neny`ya [Selected pedagogical works]*. Moskow : Pedagogy`ka. (Vols.1-2). [in Russian].
6. Pirozhenko, T.O., Ladyvir, S.O., Soloviova, L.I. et. al. (2016). *Kompas v sviti tsinni oriyentatsiyi doshkil`nyka: navchal`nyy posibnyk. [Compass in the world of*

precious child value orientations]. Kyiv : Vydavnychy dim «Slovo». 55 s. [in Ukrainian].

7. Pirozhenko, T.O., Karabaieva, I.I., Ladyvir, S.O. et al. (2018). *Pryiniattia dytynoiu tsinnosti [Adoption by the child of values]*. Kyiv: Vydavnychyj Dim «Slovo». 240 s. [in Ukrainian].

8. Rusova, S.F. (1996). *Vy`brani pedagogichni tvory` [Selected pedagogical works]*. (Vols. 1-2). Kyiv : Ocvita, 304 s. [in Ukrainian].

9. Sukhomlinsky, V.O. (1988). *Sto porad uchy`televi [This is the course for the teacher]*. Kyiv : Rad. shkola 304 s. [in Ukrainian].

10. Yaky`manckaya, Y`.C (1996). *Ly`chnochno ory`enty`rovannoe obucheny`e v covremennoj shkole [Personal training in the modern school]*. Moskcov : Centyabr`. 96 s. [in Russian].

УДК 373. 2 : 159. 938

ФОРМУВАННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

ОСНОВ КУЛЬТУРИ ЧИТАЧА

Товкач І. Є.

кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри дошкільної освіти Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка

У статті в контексті підвищення вимог до професійної компетентності фахівців з дошкільної освіти на основі проведеного теоретичного аналізу робіт, наукового спостереження та узагальнення матеріалу з досліджуваної проблеми було виділено і описано психолого-педагогічні умови формування у дітей дошкільного віку основ культури читача.

Ключові слова: *вихователь, художньо-мовленнева діяльність, дошкільник, культура читача, психолого-педагогічні умови.*

Товкач И.Е. *Формирование у детей дошкольного возраста основ культуры читателя.*